

Dikshaurjit International Interdisciplinary Online Research Journal, Latur (DIIRJL)

Add.:Khadgaon Rd,Sambhaji Nagar,Near Smt.SushiladeviDeshmukh Senior College, LaturLatur, Maharashtra 413512, India.
Phone:9890408998, 8329647660Email ID: diirjournal@gmail.comWebsite:https://www.diirjournal.com

श्रीमती विजया गायकवाड
अभिनव अध्यापक महाविद्यालय,पुणे

ऊसतोड कामगारांच्या शिक्षणाच्या समस्येचा चिकित्सक अभ्यास

सारांश

भारतामध्ये ऊसतोड उद्योग हा ग्रामीण अर्थव्यवस्थेचा महत्वाचा भाग आहे. महाराष्ट्रातील अनेक कुटुंबे ऊसतोडीच्या हंगामी कामावर अवलंबून आहेत. ऊसतोड कामगारांचे स्थलांतर, आर्थिक दारिद्र्य, सामाजिक मागासलेपणा आणि शैक्षणिक सुविधांचा अभाव यांमुळे त्यांच्या मुलांच्या शिक्षणावर गंभीर परिणाम होतो. प्रस्तुत संशोधनात ऊसतोड कामगारांच्या मुलांच्या शिक्षणासमोरील समस्या, त्यामागील कारणे आणि त्यावरील उपाययोजनांचा चिकित्सक अभ्यास करण्यात आला आहे.

प्रमुख शब्द

ऊसतोड कामगार, शिक्षण, स्थलांतर, बालशिक्षण, शैक्षणिक समस्या, महाराष्ट्र.

प्रस्तावना

शिक्षण हा प्रत्येक बालकाचा मूलभूत हक्क आहे. तथापि, ऊसतोड कामगारांच्या मुलांना हा हक्क प्रत्यक्षात मिळताना अनेक अडचणींचा सामना करावा लागतो. ऊसतोड कामगार सहा ते आठ महिन्यांसाठी आपल्या कुटुंबासह स्थलांतर करतात. त्यामुळे मुलांचे शिक्षण खंडित होते, शाळेतून गळती वाढते आणि शैक्षणिक गुणवत्ता घसरते.

संशोधनाची उद्दिष्टे

ऊसतोड कामगारांच्या मुलांच्या शैक्षणिक स्थितीचा अभ्यास करणे. शिक्षणातील प्रमुख समस्यांची ओळख करणे. स्थलांतराचा शिक्षणावर होणारा परिणाम तपासणे. शैक्षणिक समस्यांवरील उपाय सुचविणे. संशोधन पद्धती या अभ्यासासाठी वर्णनात्मक संशोधन पद्धतीचा वापर करण्यात आला आहे. प्राथमिक व दुय्यम माहितीच्या आधारे अभ्यास करण्यात आला आहे. मुलांवर, निरीक्षण आणि उपलब्ध साहित्याचा संदर्भ घेण्यात आला आहे.

ऊसतोड कामगारांच्या शिक्षणासंबंधी प्रमुख समस्या

१. स्थलांतरामुळे शिक्षणात खंड
ऊसतोड कामगारांचे कुटुंब दरवर्षी हंगामी स्थलांतर करते. त्यामुळे मुलांना नियमित शाळेत उपस्थित राहणे शक्य होत नाही.
२. शाळाबाह्य मुलांची संख्या
स्थलांतरामुळे अनेक मुले शाळाबाह्य होतात. काही मुले शिक्षण कायमचे सोडून कामात सहभागी होतात.
३. आर्थिक अडचणी
गरीबीमुळे शिक्षणासाठी आवश्यक साहित्य, गणवेश आणि इतर खर्च भागविणे कठीण जाते.
४. बालमजुरीची समस्या
काही ठिकाणी मुले पालकांसोबत ऊसतोडीच्या कामात मदत करतात. त्यामुळे शिक्षणाकडे दुर्लक्ष होते.
५. शैक्षणिक सुविधांचा अभाव
कामाच्या ठिकाणी शाळा, शिक्षक आणि शिक्षणासाठी आवश्यक सुविधा उपलब्ध नसतात.

६. मुलींच्या शिक्षणाकडे दुर्लक्ष

लहान वयात विवाह, घरगुती जबाबदाऱ्या आणि सामाजिक बंधने यांमुळे मुलींच्या शिक्षणात अडथळे निर्माण होतात.

चिकित्सक विश्लेषण

ऊसतोड कामगारांच्या मुलांच्या शिक्षणातील समस्या केवळ आर्थिक नसून सामाजिक, सांस्कृतिक आणि प्रशासकीय घटकांशी संबंधित आहेत. शासनाने विविध योजना राबविल्या असल्या तरी त्यांची प्रभावी अंमलबजावणी होत नाही. स्थलांतरित मुलांसाठी विशेष शाळा, तात्पुरती शिक्षण केंद्रे आणि डिजिटल शिक्षण सुविधा यांची गरज आहे.

निष्कर्ष

ऊसतोड कामगारांच्या मुलांचे शिक्षण ही गंभीर सामाजिक समस्या आहे. स्थलांतर, गरीबी, बालमजुरी आणि शैक्षणिक सुविधांचा अभाव यांमुळे त्यांच्या शिक्षणावर विपरीत परिणाम होतो. शासन, स्वयंसेवी संस्था आणि समाज यांच्या संयुक्त प्रयत्नांद्वारे या समस्येवर प्रभावी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.

शिफारसी

स्थलांतरित मुलांसाठी हंगामी शाळा सुरु कराव्यात.
मोफत शैक्षणिक साहित्य उपलब्ध करून द्यावे.
बालमजुरी रोखण्यासाठी कठोर उपाययोजना कराव्यात.
मुलींच्या शिक्षणासाठी विशेष प्रोत्साहन योजना राबवाव्यात.

ऊसतोड कामगारांच्या वस्त्यांमध्ये तात्पुरती शिक्षण केंद्रे सुरु करावीत.

संदर्भसूची

महाराष्ट्र शासन, शिक्षण विभागाचे अहवाल.
स्थलांतरित कामगारांवरील विविध संशोधन लेख.
ग्रामीण शिक्षण विषयक पुस्तके व संशोधन निबंध.
ऊसतोड कामगारांच्या सामाजिक-आर्थिक स्थितीवरील अभ्यास अहवाल.